

KOOLIÜÜENDUSLANE

EESTI ÕPETAJATE LIIDU PEDAGOOGILISE TOIMKONNA
JUURES OLEVA KOOLIÜÜENDUSRÜHMA BÜLLETÄÄN

Nr. 2.

6. veebruaril 1935.

2. aastakäik.

Ilmub iga kuu (välja-
arvatud juuni ja juuli).

Tellimishind eraldi „Õpeta-
jate Lehest“ 50. s. aastas.

Klassitahvel lugemise algõpetuses.

J. Uustalu.

Seinatahvlit on koolitöös üldse palju abi. Klassitahvli seisukorra järgi võiks peaaegu hinnata õpetamise taset klassis.

Käesolevaga lubatagu mõnd näidet tuua sellest, kuidas võib klassitahvel kasulik olla lugemise algõpetuses.

Häalikumärkide, tähtede tutvustamiseks on raamat-aabitsa kõrval reklameeritud liikuvaid tähestikke ja lugemiskaste. Kes aga neid vahendeid on lugemaõpetamises proovinud, see peaks leidnud olema, et nende käsitlemisel on palju ebamugavusi. Tähtede virnast tähti otsida, et neist sõnu ja lauseid laduda on aegaviitev töö. Igasugused seadised tähtede paigutamiseks on kõik ebapraktilised. Kui tarvitada lugemiskaste, siis peaks neid iga paari õpilase kohta olema üks. Nende toomine klassi ja viimine võtab aega. Nende hoidmine võtab ruumi. Ei maksa rääkidagi nende hankimisest, mis on ühenduses kuludega. Kui nüüd on kastid ja neid vähemalt igale lauale asetada üks, siis võtab see ruumi. Ta ei jää laua kaldpinnale püsimagi. Tähtede otsimine, aga veel enam tagasladumine on lihtsalt ajaraisk.

Sellest kõigest saab palju lihtsamini üle. Niipalju joonestada oskab iga õpetaja, et väga meeldiva „šriftiga“ kirjutada kriidiga klassitahvlile trükitähti igasugustes vajalikkudes kombinatsioonides. Heal tahvil on hea kriidiga kirjutatud kiri küllalt silmapaistev. Tahvliit loetakse kas kooris või üksikult. Tahvlile vaatamine on palju hügieenilisem kui raamatu või liikuva tähestiku ees kütüruta-

mine. Tähe, sõna või lause kõrvaldamine ja asetamine uuega on lihtsam ja kiirem kui tähtedega toimetamine. Pole tarvis mingisuguseid mehhanisme, nagu neid tähtede ladumiseks olen näinud leiutatud olevat.

Tahvlile kirjutavad ka õpilased. Igaüks saab oma osa tahvli pinda ja kirjutab. Sealsamas on ka võrdlus ja võistlus teistega, mis õpetab ja kihutab paremini kirjutama. Õpilased trükkivad ise ja loevad oma trükki. See on juba midagi meeldivamat kui tähelipakate otsimine ja kaotamine.

Kui ei ole koolis tarvilikus suuruses tahvlipinda — seda tuleb tihti ette — siis on olemas väga lihtis väljapääsutee: iga õpilane saab tüki kriiti ja kirjutab oma laua plaadile. Kirjutab ja kustutab, et uuesti kirjutada. Mis pühadus on lauaplaat, et sinna ei või kirjutada? Kriidiga kirjutamine lauaplaadile ei tee plaadile õieti midagi märgatavat viga. Lastele aga avaneb suurepärase harjutamise võimalus. Ka klassiahju telliskivipinda võib väga hästi kirjutamiseks kasutada. Harilik lubjakrohv ei saa muidugi kirjutuspinnana arvesse tulla, samuti ka mitte jooneline puupaneel. Kes leiutaks musta massi, millega võiks klassi seinale klassitahvleid krohvida?

Igal õpilasel peaks vaba võimalus olema end kriidiga klassitahvil väljenduda. Selleks jätkugu tahvli pinda ja kriiti!

Klassitahvlit ja lauaplaate läheb ainuma kirjutuspinnana tarvis peamiselt esimestel päevadel ja nädalatel. Edasi minnakse üle paberpinna, pliiatsile ja sulele. See üleminek on aga ebanormaalselt järsk. Harilik pliiats, veel rohkem aga sulg on väikestele lastele lihtsalt piinariistad. Kivitahvlid pehmete kriihvlitega peaksid kooli jälle tagasi tulema. Või kui on tarvitusel paber, siis olgu ka erilised pehmed pliiatsid, pastellid või süsi. Kõige odavamalt ja otstarbekamalt tullakse siiski toime kriidi ja klassitahvliga ja ka koolilaua pealmise pinnaga.

Olen sest rääkinud ja kirjutanud, et ainult raamatu hooleks lugemaõppimist jätta ei või. Raamat-aabits harjutab lapsi sõnu „küttima“: laps vaatab sõna esimest paari tähte, tõmbab nagu triklist ja pahvatab sõna. Hea, kui tabab õieti, aga tihti laseb märgist mööda. Alati tuleb lugemaõpetamisel jällegi klassitahvel tappi võtta. Sellele kirjutatakse sõnu, lauseid, värsse, nalju ja loetakse veerides (vabandust vanamoelise sõna pärast!). Kui tuleb raamatust lugedes ette pikk sõna, millest on teada, et selle lugemine on raske, tuleb juba kohe see sõna kirjutada tahvlile alla kriipsutades, näit. järgmiselt: jällenägemiseni. Ilma et lastaks last

pikka sõna „pommitada“, loetakse sõna tahvlilt silpide kaupa. Laps omandab ettevaatliku ja analüüsiva lugemisviisi. „Küttimine“ kaob.

Isegi siis, kui on 1. klassi õpilased tarvitusele võtnud pliiaatsid, suled ja paberi, ka siis on vaheldustpakkuv, kui õpilane saab vahel ilma eriliste protseduurideta omalt kohalt minna klassitahvli juurde ja harjutada mõne tähe kirjutamisvõtet. Las' laps sirutab liikmeid!

Igaühel meil on klassitahvliga seoses palju elavaid mälestusi. Rakendagem seda rohkem koolitõhe. Ka lugemise algõpetuses.

Koolitestide korraldamisest.

Joh. Käis.

Kuigi igakord pole võimalik tõmmata kindlat piiri ühelt poolt intelligentsuse testide ja uurimise otstarbel korraldatavate standart-testide vahel ja teiselt poolt õpilaste igapäevse õppetöö ja edukuse kontrollimiseks korraldatavate testide vahel, võib siiski viimastest liigist kui kooli- ehk kontrolltestidest kõnelda. Õpetajate huvi nende vastu on väga elav, kuid peamiselt vist küll seepärast, et iga aasta on teste koolinõunikkude poolt kasutatud koolide revideerimisel. Loomulikult tahab iga õpetaja saavutada seda, et tema õpilased oleksid nõ. „testiküpsed“. Aga niiviisi võib testimismeetod, mis oma olemuselt väga hästi sobib kooli kasvatuslikkude sihtidega, viia siiski ühekülgsusele ja liialdustele. Mõningaid tunnuseid selle kohta, et testimine koolides kipub kalduma valele teele, võib juba märgata, ja seepärast peab olema õpetajail täielik selgus testimise sihtide ja ulatuse kohta.

Peaaegu tähendama, et ka välismaa koolitegelastele, kes on külastanud meie kooli, on pisut ebameeldivalt silma torganud testide rohkus koolides. Nii näiteks ajakirjas „Kansakoulun Lehti“ (1934, № 18) üks Eestit külastanud õpetaja tähendab meie testide kohta, et „nende hirm nagu piits ahvardab niihästi õpetajaid kui õpilasi“. Samuti tähendas üks lugupeetud välismaa koolitegelane, kes muidu tunnustavalt suhtub meie kooliuuendustöösse, et eesti kool põeb natuke testide „lapsepalavikku“. Need on hoiatavad sõnad, mida tuleb mees pidada.

Siinkohal, kahjuks, ei ole võimalik üksikasjalisemalt käsitleda koolitestide metoodikat, mille kohta olen sõna võtnud varemini („Kasvatus“, 1934, № 2). Peatun vaid mõnel praktilisel küsimusel,

mis viimasel ajal on esile kerkinud. Niisugune on just testide koostamise küsimus.

Eelmistes „Kooliuuenduslase“ numbrites avaldatud kirjutistest juba selgus, et õpetaja töökoorma vähendamise mõttes oleksid soovitavad trükitud testidekogud, kuid nende tarvituselevõtt on silmanähtavalt seotud töö šabloniseerimise ohuga, eriti siis, kui testidekogud on vahetumalt määratud õpilastele täitmiseks. Märgiti ka trükitud testide tehnilisi, osalt sisulisigi paremusi, sest nendelt võib loota paremat meetodilist läbitöötust.

Kaaluva tähtsusega on muidugi sisuline külg, ja testimise tehnilised lihtsustused ning hõlbustused ei tohiks kuidagi rikkuda õpetuse põhisihte ja ülesandeid. Seepärast ei saaks õigustada testimist alati ja ainult trükitud testidekogude abil, kuigi see õpetajale osutuks väga hõlpsaks. Igal juhul teste tuleb õpetajal koostada oma kooli ja oma õpilaste jaoks selle järgi, mis ja kuidas on tegelikult läbi töötatud.

Et aga testide koostamine ei koormaks õpetajat liigselt, selleks võib leida mitmesuguseid teid ja vahendeid.

1) Ärgu õpetaja liialdagu testidega; näiteks 16 testi õppeaasta jooksul teatavas aines on vist küll liialdus, sest pole ju test ainuke kontrollimisvahend. Või kui teste korraldataksegi nii sageli, siis ei või nad kuigi suured olla.

2) Testiülesannetena võib eduga kasutada tööjuhatuses esinevaid küsimusi, eriti aga seda, mis on märgitud pealkirja all: Pean meeles. Kontroll-testi mõte ongi selles, et järele katsuda, kuivõrd hästi on omandatud läbitöötatud aine; järelikult peab kontroll-test sisaldama niisugust faktilist materjali, mida õpilane on otsinud, vaadelnud, kasutanud, ühe sõnaga — on õppinud. Uued ülesanded või nende kombinatsioonid viiksid juba arenemistestile. Tööjuhatuses on kõike õpitud kerge leida ja esitada testina kas samas sõnastuses või muudetud kujul. Näiteks, kui tööjuhatuses oli lünk-ülesanne: Rootsi pealinn on, siis võib testis sama ülesanne esineda küsimusena või instruksioonina: Nimetada Rootsi pealinn või: Mis on Rootsi pealinna nimi? jne.

Seega oleks testi koostamine tööjuhatuses abil hoopis kerge ja siiski on õpetajal täielik võimalus ülesandeid otstarbekalt valida. Jääks veel paljundamistöö, mis aga teataval määral asendab teissuguse ettevalmistuse õppetunnile.

3) Kõigiti otstarbekalt peaks lahenema matemaatika kontroll-testide küsimus meetodilise käsiraamatu „Uusi teid algõpetuses“

lisadena ilmunud „Õpilase arvutusvihkude“ (1. ja 2. õppeaasta) või „Matemaatika-töövihkude“ (3.—6. õppeaasta) tarvitamisel: nendes kõlbab „testiks“ iga leht pealkirjaga: „Kordamine“. Kui õpetaja peab tarvilikuks, võib ta testiks määratud lehed kohe alguses vihust välja rebida ja enda kätte võtta; kuid vaevalt on selleks põhjust: kas jõuaks õpilane kõiki arvutusi pähe õppida, kuigi tal oleks aimust, et see või teine leht tuleb kontroll-tööks, ja seda aimustki ei saa harilikult olla, sest kordamisülesandeid on vihus palju. Et täita nõuet — naabritel olgu erinevad testid, kuid siiski samalaadsed (või lihtsalt, samad ülesanded teissuguses järjestuses), — võib anda ühele õpilasele ühe kordamislehe, teisele teise, järgmisel testimisel aga ümberpöörduvalt. (Sel juhul tulevad vastavad lehed vihust siiski välja võtta).

4) Ka trükkis avaldatud testidest ja nende kogudest, mida on viimasel ajal ilmunud ja ilmumas, võib õpetaja eeskujulu leida testi koostamiseks üksikute testitüüpide järgi (küsimus-, lünk-, loendus-, valiktest, graafiline test, kaart-test jne.). Õige-vale-testi võib ainult piiratud arvul kasutada ja nimelt psühholoogilistel põhjustel (vead pääsevad alateadvusse!).

Juba need lühikesed näpunäited võiksid kaasa aidata selleks, et testid ei koormaks liialt õpetajat ja et nende tarvitamisel ei esineks kahjulikke liialdusi.

Killukesti jooksvast koolltööst.

J o h. L.

1. Kes varem lõpetab töö matemaatikas — arvutuslehe õpilase arvutusvihust — aitab-juhatab nõrgemaid. Seda võtet võis I ja ka II klassi sügisperioodil mõnikord hääd eduga kasutada. Sest on „konkse“, mida lapselik selgitus suudab paremini avada kui õpetaja mitmeaastane didaktilis-pedagoogiline oskuste-võimiste tagavara.

2. Käekirja harjutamiseks — ühistöö mõlemale klassile. Õpilased ütlevad „lauseid“, õpetaja kirjutab puhta käekirjaga tahvlile eeskujulu. Tarviduse järgi, à 10 minutit või ka rohkem.

3. I klassis lugeda omakirjutatud töid, palakesi. Siis õpilane harjub kirjutama nii, et pärast ise saaks ka lugeda. Ilmnes, et omakirjutatud („trükitud“) lugu loeti paremini kui õpitud tükki raamatust.

4. Kui töövihus leidub puudusi, ei võeta vihku veel vastu ega teha hinnangut õpetaja märkmikku, vaid õpilane saab töövihu koju või vabal ajal (pärast tunde“l). Kui kõik korras, alles siis

märgib õpetaja oma taskuraamatusse (või üldnähtavale seinatabelile), et N. N. töö on tehtud nii-ja-niisuguste tagajärgedega.

5. Laps on unustanud pliiatsi (sulevarre) koju — läheb kirjutama kriidiga tahvlile. Sest millegi muuga pole ju vihku enam võimalik kirjutada. Tööta olekut („nurgasseismist“) aga ei ole. Üldse lapsed on enim hooles pliiatsite (sulevarte) kaasavõtmisega, kui tahvli juurde minekuga: tahvlikirja ei saa ju teema lõppedes töövihku kõita.

6. Kaashäälikute häälendamiseks ja kokkulugemise harjutamiseks (millega sel aastal eriti palju raskusi oli), tarvitasin ka järgmist võtet: P puhul huuled kõvasti koos ja siis ütleme õhusurvega suud avades vastavalt antud täishäälikuile:

PE PA PO PU PÄ

pärast saame neist sõnad:

PEA PAI POISS PUU PÄÄ

Muidu maalaste igivana harjumuse tõttu nad kipuvad „lugema“ järgmiselt:

pall = Pi A Li Li = Pialilli.

Nüüd aga eeltoodud harjutuse põhjal nad katsuvad haarata korruga juba PA + pa, LL = pall.

Tuli teha ka eriharjutisi omakombineeritud lühikesesõnaliste lookeste lugemisega, sest pikkade lugemikusõnade tabamine oli mitmeil kui mitte täiesti lootusetu, siis vähemalt pööraselt raske. Kujunes siis esialgu selline jutt:

EMA ON HÄÄ. TEGI UNOLE PAI. LEO SAI SAIA. AINO SAI ÖUNA jne.

Muidugi lugemikus ju ongi selliseid lookesi, kuid neist mu seeaastasele I klassi „lennule“ siiski ei piisanud. (Nüüd aga lugemine hakkab juba minema. Mõned loevad isegi kaunis ja vägagi hästi).

Need omakombineeritud lookesed tegime muidugi koduloo aineil, pärast trükkisime neid tahvlilt vihku, lugesime tahvlilt ja vihust, kooris, kahekesi ja üksi — ning nad ise, mu väikesed mudilased, olid väga agarad „kergete“ sõnadega opereerides. „Ärme neid raskeid võtamegi,“ öeldi pikkade sõnade kohta.

7. Joonistasime ka (värvuselt) mustale paberile. Seda musta paberit mul oli suuremal arvul kogunenud, kuna tegelen fotograafiaga. Joonistasime värvipliiatsitega „nagu suurele mustale koolitahvlile“.

8. II ja III klassis kontrollisime sobivailt arvutuslehtilt tehtud

ülesandeid ka õpilaste endi osavõtul. Üks luges, teised jälgisid. Vead kriipsutati läbi ja arvati vastusist maha. Tahvil oli liikuv nimestik õpilasist, päälkirjaga: „Tänase arvutuse võitja.“ — Kel rohkeim õigeid vastuseid, see sai kõrgeimale kohale. Alumiseks aga ei tahtnud keegi jääda. Juhtus aga küll, et „esimesele kohale“ pretendeerisid 5—6 õpilast korraga (13-st), kuna enamusel oli ikka 1—2 viga. Ah, et kas tuli ka petmisi ette omakontrolliga? — Ei! Mõned arusaamatused ainult tähelepanemastusest või liigest ruttamisest.

9. Ilmavaatluste tabelist tegime ühise kokkuvõtte vastava vaatlusaja möödumisel. Valisime ainult neid lauseid, mis ilusasti, asjalikult ja omapäraselt olid koostatud. Kirjutasime lause järele sulgudesse ka autori nime. — Järgmistel vaatlustabeleil paljudki püüdsid oma lausetega „hiilata“. Tuli koguni hoiduda liialdamisist.

10. Seinaajalehel „Meie Uudised“ (II aastakäik juba!) korraldasime võistluse: kes kirjutab rohkeim loomanimesid, saab tasuks hää juturaaamatu koduloomadest. Võitis Olev II klassist 64 õige vastusega. Kuid oli mõnelt ka selliseid „loomi“, nagu Ararat, Ganges ja Fudžijama.

11. Milde I klassist on hädas arvutusega. Ei jõuagi teistega kaasa. Jõuluks oli puhas puudulik. Ei aidanud arvutuskorgid, arvutusringid, tikupakid, pähkliid ega omad loomulikud sõrmedki. Pikka-pikka ta suutis mõned numbrid ära liita. (On ka muidu aeglase toimega!). Teistel vastuseid 42, tal 2, hää! juhul 2½. Kuid nüüd onu on valmistanud talle päris korraliku arvelaua 20 korgikettaga kandlekeelel. Ja edu — onu valmistatud arvelauaga — on kohe märgata: tänasel tunnil ta jõudis valmis juba 8 ülesannet. Ühtlasi tal on huvi ärganud oma „ala“ vastu ja kevadeks võib tast veel tublisti „asja“ saada. Näeme.

Küsimuste nurk.

1. *Mis väärtus on — lasta ajada koduloo, loodusloo jt. vihikuisse vastavad pildid „raamatust läbi“?*

Kui seega mõista piltide kopeerimist kontuuri ümbervedamise teel, siis on vastus: mitte mingit väärtust sel töö! ei ole, küll aga rikutakse raamatuid.

2. *Mis väärtus on — tarvitada hõõrutavaid vesipilte 5.—6. kl. loodusloo vihikuis joonistuste asemel?*

Kui mainitud pildid on sisult ja välimuselt sobivad, siis võib neid tarvitada nagu näiteks ajakirjadest väljalõigatud piltegi töö illustreerimiseks. Kuid harilikult on need „hõõrutavad vesipildid“ kehvad sisult ja vähe rahuldavad esteetilisest küljest.

Kooliünnenduslikku kirjandust.

1. **Uusi teid algõpetuses IV**, 2. jagu: E. Limberg, *Matemaatika* 5.—6. õppeaastal keskustuse põhimõttel indiv. tööviisi rakendusega, 109 lk., hind 1 kr. 50 s. „Töökool“.

See metoodiline käsiraamat, mis trükitehnilistel põhjustel pidi seni viibima, sisaldab üldise metoodilise osa ja üksikute tundide järgi läbi töötatud 5. ja 6. õppeaasta matemaatikaõpetuse aine, silmaspidades ka töökorraldust liitklassides. Üldmetoodilises osas on erilist rõhku pandud lihtsate õppe- ja töövahendite valmistamisele koolis. Tegelikult osaga on seoses sama autori „Matemaatika-töövihud“; nendest ilmus äsja kummalegi õppeaastale 2. vihk — XII kuni XX töönaal.

2. E. Limberg. Arvutuskaardid individuaalseks tööks, 3. õppeaasta, kaardid №№ 1—60, hind 65 s. „Töökool“.

Need kaardid on 1. ja 2. õppeaasta arvutuskaartide loomulikuks jätkuks ja on kokku kõlastatud A. Budkovsky — J. Käisi „Matemaatika-töövihuga“.

3. Joh. Käis. Arvutuskaardid individuaalseks tööks. 1. õppeaasta, kaardid №№ 61—120, hind 65 senti. „Töökool“.

4. Joh. Käis. Arvutuskaardid individuaalseks tööks. 2. õppeaasta, kaardid №№ 61—120, hind 65 senti. „Töökool“.

Seega on 1. ja 2. õppeaasta arvutuskaardid lõpule viidud. Eriti rohkesti sisaldavad nad kordamisharjutusi ja ülesandeid õppeaasta lõpupoolel.

Mudilase kiri toimetajale.

V. a. hra Joh. Käis.

Tulen Teid tervitama oma kirjaga ja soovin Teile uueks aastaks palju õnne! Täname Teid nende arvutuskaartide eest, mis Teie meile saatsite. Kui töövihus jääb mõni tühi koht, siis on kaardi järele sinna hää rehkendada. Meil on igaühel mitu niisugust raamatut, mis Teie olete kirjutanud. Need on järgmised: „Esimesed vaod“ II kl., „Kodulugu“ ja Maatemaatika-töövihk. Kui Teil aega on, siis kirjutage meile ka niisugune raamat nagu „Esimesed vaod“.

Austusega

Teie Erich Eemois.

Koikkülas, 18. I 35.

(Koikküla algk. III kl. õpilane.)

Toimetuse aadress: Tartu, Tähe, 77—3.

Vastutav ja tegevtoimetaja Joh. Käis.

Valjaandja „Töökool“, Tallinn, V. Roosikrantsi, 3.